

สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข Peace through Freedom and Happiness

กิตติพัทธ์ เทศกำจร

Kittiphat Thedkamchorn

พระครูวาปีจันทคุณ

PhraKhru Wapeejanthakun

ธนกร ดรกมลกานต์

Tanakorn Donkamonkan

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist College

Email: kittiphat.thed@mcu.ac.th

Received: 15 March 2024; Revised: 2 August 2024; Accepted: 29 August 2024

บทวิจารณ์หนังสือ:

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

สำนักพิมพ์: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

ปีที่พิมพ์: 2556

จำนวนหน้า: 26

บทคัดย่อ

หนังสือ "สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข" โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) แสดงถึงความสำคัญของอิสรภาพและความสุขในการสร้างสันติภาพในสังคมและในระดับบุคคล หนังสือเล่มนี้เป็นการถอดคำปราศรัยที่พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวในพิธีรับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ณ องค์การยูเนสโก ในกรุงปารีส เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2537 เนื้อหาภายในหนังสือเน้นถึงการพัฒนาตนเองผ่านการศึกษาและการฝึกฝนทางจิตใจเพื่อให้เกิดอิสรภาพภายในและความสุขที่แท้จริง การเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะนำไปสู่สันติภาพและความมั่นคงอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: สันติภาพ, อิสรภาพ, ความสุข

Abstract

The book "Peace through Freedom and Happiness" by Phrapromkunaporn (P.A. Payutto) highlights the importance of freedom and happiness in creating peace within society and individuals. This book is a transcription of a speech given by Phrapromkunaporn (P.A. Payutto) at the UNESCO Peace Education Award Ceremony in Paris on December 20, 1994. The content emphasizes self-development through education and mental training to achieve inner freedom and true happiness. Learning and self-development according to Buddhist teachings lead to sustainable peace and security both on an individual and societal level.

Keywords: peace, freedom, happiness

บทนำ

ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนในทุกสังคมพึงปรารถนา ความขัดแย้งหรือความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา และพยายามหาแนวทางวิธีการจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ให้ขยายตัวเป็นความรุนแรงจนกระทั่งถึงระดับสงครามที่ปรากฏให้เห็นมีทั้งสงครามภายในประเทศและสงครามระหว่างประเทศที่มีความขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติและค่านิยม นอกจากนี้ยังมีปัญหาความขัดแย้งเสื่อมโทรมของธรรมชาติแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อความอยู่รอดของมนุษย์ เฉพาะความขัดแย้งของสังคมโลกในปี ค.ศ. 2023 (พ.ศ. 2566) ก็อาจกล่าวได้ว่าความสงบสุขของสังคมโลกมีแนวโน้มเสื่อมลง ทั้งที่ผ่านมามีความขัดแย้งต่างๆ ในโลกจะได้รับการแก้ไขให้เสร็จสิ้นไปก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าสันติภาพจะเป็นสถานะที่ปรากฏชั่วคราวเท่านั้น มนุษย์ยังปรารถนาสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยที่แท้จริงและยั่งยืน หนังสือเรื่อง “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ถือว่ามีความสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับผู้ต้องการแสวงหาสันติภาพได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษในยุคที่สังคมเต็มไปด้วยความขัดแย้งและการแสวงหาความสุขจากวัตถุภายนอกซึ่งนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมและการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เสนอแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืนผ่านการพัฒนาจิตใจให้มีความสุขและสันติภาพภายใน

หนังสือสันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุขนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ การแสวงหาความสุขจากภายใน หนังสือเน้นย้ำว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้มาจากวัตถุภายนอก แต่เกิดจากการพัฒนาจิตใจให้มีความสุขสงบและปัญญา การแสวงหาความสุขจากภายในจะช่วยลดความต้องการที่ไม่รู้จักและการแข่งขันในสังคมการศึกษาและการพัฒนาตนเองพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่แท้จริงไม่ใช่เพียงแค่การแสวงหาความรู้เพื่อการแสวงหาวัตถุ แต่ควรเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความสุขและสันติภาพภายในการให้และความรัก หนังสือเน้นความสำคัญของการให้และความรักในมนุษย์สัมพันธ์ การให้ไม่ใช่การเสียสละแต่เป็นการสร้างความสุขที่แท้จริงให้กับตนเองและผู้อื่น การพัฒนาจิตใจและการสร้างสันติภาพ การพัฒนาจิตใจให้มีความสุขสงบและปัญญาเป็นแนวทางที่สามารถสร้างสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมได้อย่างแท้จริง

หนังสือเรื่อง “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” เลขหนังสือ ISBN : 974-89223-8-3 แต่งโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ในปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นหนังสือที่ถอดคำปราศรัยของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ปราศรัยในพิธีรับถวายนางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ณ สำนักงานใหญ่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations

Educational, Scientific and Cultural Organization= UNESCO) กรุงปารีส เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2537 (Phra Prom Khunaporn (P.A. Prayutto), 2013 : 13) มีขนาดปกหนังสือประมาณกว้าง 13.00 สูง 18.50 เซนติเมตร ผ่านการตีพิมพ์มาแล้ว 4 ครั้ง และการตีพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 4 เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2556 มีความหนา 26 หน้า ตีพิมพ์จำนวน 3,500 เล่ม จัดพิมพ์โดยบริษัท พิมพ์สวย จำกัด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นพระนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันที่ได้รับความเคารพนับถืออย่างยิ่งในสังคมไทยและต่างชาติผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ผลงานทางวิชาการพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับจำนวนมาก ผลงานของท่านที่เป็นที่รู้จักและได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายของท่าน เช่น หนังสือพุทธธรรม เป็นต้น ที่สำคัญท่านได้รับรางวัลเป็นจำนวนมากทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เช่น รางวัลสำหรับสันติศึกษา "การศึกษาเพื่อสันติภาพ" จากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) ท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จำนวน ๒๐ สถาบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525- พ.ศ. 2561 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2559 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณอดุลสุนทรนายก ปาพจนดิลกวรรณสาสน์ อารยางกูรพิลาสนามานุกรม คัมภีรญาณอุดมวิศิษฐ์ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัญวาสี หนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ต้องการนำเสนอความหมายของสันติภาพเกิดจากอิสรภาพภายใน และอิสรภาพภายในจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เริ่มฝึกฝนพัฒนาตนด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาจะต้องปลูกจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในตน ครอบครัว โรงเรียนด้วยการปลูกจิตสำนึกให้รู้จักการให้ ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นด้วยความเมตตา ปลูกจิตสำนึกในการให้แบ่งปันจะทำให้เกิดความเมตตากรุณาและเข้าใจความหมายของความสุขในสังคม ที่สำคัญยิ่งกว่าการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นคือการที่มนุษย์สามารถฝึกฝนอบรมตนเองให้รู้จักการสร้างความสุขภายในได้ ด้วยการรู้จักใส่ใจพิจารณาและการทำจิตภาวนาให้เกิดสมาธิ ความสงบความสุขภายในที่ละเอียดประณีตและจิตเป็นอิสระ ระดับที่สูงที่สุดคือการได้รับอิสรภาพอย่างแท้จริงอันเกิดจากการพัฒนาดนให้รู้แจ้งสัจธรรมด้วยปัญญาจะเกิดความหลุดพ้นเป็นอิสระอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีเนื้อหาที่ดึงดูดน่าสนใจเป็นอย่างมาก นั่นก็คือแนวคิดที่จะให้สังคมในระดับพื้นฐานคือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และในระดับสูงคือการพัฒนาที่รู้จักสร้างสุขภายในให้เกิดขึ้นได้ในตน ยิ่งกว่านั้นการพัฒนาที่จะทำให้เกิดความสุขภายในอย่างแท้จริงคือการเข้าใจสัจธรรมด้วยปัญญาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เข้าใจถึงการพัฒนาชีวิตให้เกิดคุณภาพและอิสรภาพอย่างแท้จริง

ความเป็นมา ประวัติผู้เขียน คำโครงและเนื้อหาของหนังสือ

1) ความเป็นมา หนังสือ "สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข" ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีความเป็นมาเริ่มต้นจากความตั้งใจของผู้เขียนที่จะเผยแพร่หลักธรรมะของพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสงบและความสุขในชีวิตประจำวัน ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ได้นำเสนอแนวคิดที่ว่า สันติภาพในจิตใจและในสังคมจะเกิดขึ้นได้จากการมีอิสรภาพทางใจและการมีความสุขที่แท้จริง ซึ่งสามารถได้มาด้วยการฝึกฝนอบรมตนเองหรือการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หนังสือเล่ม

นี่จึงเป็นการรวบรวมคำสอนและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับทุกคนทุกวัย เพื่อการสร้างสันติภาพในชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน

2) ประวัติผู้เขียน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นที่รู้จักในนามปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแห่งยุคปัจจุบัน ที่ได้รับความเคารพนับถืออย่างยิ่ง และยอมรับอย่างกว้างขวางจากชาวไทยและชาวโลก ทั้งจากชาวพุทธและผู้ทึ้นับถือศาสนาอื่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษา ท่านมีนามเดิมว่า ประยูรธ นามสกุล อารยางกูร เป็นบุตรคนที่ ๕ ของนายสำราญ และนางขุนกี อารยางกูร เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2481 ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม 7 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด ที่ตลาดใต้ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ท่านเริ่มศึกษาพื้นฐานที่โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์และมัธยมศึกษาที่โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา หลังจากนั้น ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรและศึกษาพระปริยัติธรรมจนสอบได้ ป.ธ. 9 ในขณะที่ยังเป็นสามเณร ท่านได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระบรมราชานุเคราะห์ และสอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2559 ถึงปัจจุบัน ท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ทั้งได้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในสังฆมณฑลและได้รับการยกย่องในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านยังมีผลงานการเขียนและบรรยายธรรมะจำนวนมาก ทำให้เกิดงานนิพนธ์และ CD ธรรมมากมาย โดยเฉพาะการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์เป็นครั้งแรกของโลก และที่สำคัญโดยในปี พ.ศ. 2537 ท่านได้รับรางวัล "การศึกษาเพื่อสันติภาพ" จากยูเนสโก

3) คำโคร่ง ปกหนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ปกเล่มเล็กเน้นความเรียบง่ายและเน้นความเป็นธรรมชาติและปกสีขาวภาพปกของหนังสือสีฟ้ามีรูปนกเจ็ดตัวสื่อความหมายสะท้อนเรื่องราวของหนังสือในส่วนฟอนต์ของตัวอักษรบนปกหนังสือมีขนาดใหญ่สีฟ้าและคำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 26 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาษาอังกฤษ และส่วนภาษาไทย เมื่อเปิดหนังสืออ่านเนื้อความข้างในทำให้รู้สึกอ่านง่ายสบายตาเพราะตัวอักษรภายในก็มีขนาดใหญ่เช่นกัน กระดาษที่ใช้พิมพ์ภายในใช้กระดาษถนอมสายตาซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านอ่านหนังสือได้อย่างสบายตา และอ่านได้นานมากยิ่งขึ้น สีเหลืองนวลของกระดาษจะช่วยลดแสงที่จะสะท้อนเข้าสู่ดวงตาของผู้อ่านในขณะที่อ่าน โดยไม่รู้สึกลมเมื่อยล้าบริเวณดวงตาถึงแม้เป็นหนังสือเล่มเล็กแต่ใช้ตัวอักษรสีดำขนาดใหญ่ประกอบกับใช้กระดาษถนอมสายตาจึงทำให้ผู้อ่านอ่านหนังสือได้ยาวนานโดยไม่ต้องขยี้ตา

4) ส่วนเนื้อหาของหนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” จะได้กล่าวตามลำดับเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงการก่อการนัดของการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ เป็นองค์การระหว่างประเทศระดับโลกที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1945 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง โดยมีที่ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา มีสมาชิกประกอบ ด้วยประเทศเอกราชต่างๆ จากทุกภูมิภาคของโลก จากจำนวนสมาชิกปัจจุบัน 193 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างชาติทั้งหลาย โดยเคารพหลักการแห่งสิทธิเท่าเทียมกัน และการกำหนดเจตจำนงของตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมหรือมนุษยธรรม และการส่งเสริม/สนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานการดำเนินงานของชาติทั้งหลายให้กลมกลืนกัน ภายหลังจากที่ได้จัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ก็เกิดจากการแข่งขันกันของประเทศอิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในสงครามโลกครั้งที่สองครั้งหรือที่เรียกว่า “สงครามเย็น” แม้ว่าสงครามดังกล่าวจะสงบลงแต่ก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่นความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนา อีกทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อความอยู่รอดของมวล

มนุษย์ในโลกนี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการจัดองค์การสหประชาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ในโลก และ ปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้นได้รับการแก้ไขไปบ้างก็ตาม แต่มนุษย์ยังต้องการโยยหาสันติภาพและความมั่นคง ปลอดภัยอย่างแท้จริงและดูเหมือนจะห่างไกลจากความเป็นจริง เพราะการกระทำของมนุษย์ดูเหมือนจะโน้มเอียงไปในทางที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งมากกว่าที่จะรักษาความสงบเรียกว่าการขัดแย้งและสงครามจะเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ ส่วนสันติภาพเป็นสภาวะชั่วคราวเท่านั้น อย่างไรก็ตามปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ของมนุษย์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้

การฝึกฝนความขัดแย้งความรุนแรง ความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ใจของมนุษย์ หนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งของมนุษย์โดยภาพรวมกว้างๆ เมื่อนิรนัยตามก็ทำให้เห็นถึงบ่อเกิดของ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ เกิดจากใจของมนุษย์แต่ละบุคคลเป็นหน่วยเล็กของปัญหาใหญ่ในสายตาโลก ที่มีความ ต้องการ ความปรารถนา ความอยากได้ผลประโยชน์ในทางวัตถุ ความยากจากหน่วยเล็กที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยไม่ได้ ยับยั้งควบคุม ก็จะมองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยเห็นผู้อื่นเป็นปฏิปักษ์ และมองธรรมชาติแวดล้อมเป็นวัตถุที่จะ เอามาใช้หาประโยชน์เพื่อเป้าหมายความสุขทางผัสสะ ในการพัฒนาชีวิตจึงสะท้อนแบบแผนการพัฒนาชีวิตแบบวัตถุนิยมนิสัยที่สุดโต่ง แก่งแย่งแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขจากวัตถุภายนอก มนุษย์จึงตกอยู่ในสภาวะที่เรียกว่า การ แก่งแย่งแข่งขันกันเสพบริโภค หรือการมีสงครามเย็น อันมีบ่อเกิดจากภายในจิตใจของมนุษย์เอง คือไม่มีสันติภาพ ภายและความมั่นคงภายในจิตใจ ก็เลยกลายเป็นบ่อเกิดของปัญหา

การศึกษาคือการพัฒนาตน บนความจริงพื้นฐานว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ เนื้อหาของหนังสือตอนนี้ กล่าวถึงความสามารถของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนอบรมตนเองได้ด้วยกระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วยการ ศึกษา แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์การศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยเสริมความสามารถของมนุษย์หรือ การศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยเสริมสร้างให้มนุษย์ได้พัฒนาความสามารถของตนในการแสวงหาวัตถุในการบริโภคใช้ สอย และยังสามารถพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขในตน การศึกษาที่มีคุณภาพหรือการศึกษาที่เป็นกุศลจะไม่ ก่อให้เกิดความเสื่อมสลายหรือทำลายสภาพแวดล้อม ในทางตรงกันข้ามการศึกษาที่เป็นอกุศลไม่มีคุณภาพ การศึกษานั้นก็มีการแก่งแย่งช่วงชิง มีแต่ความต้องการแสวงหาวัตถุมาบำเรอมาเสพมากขึ้น ก็จะก่อให้เกิดความ เสื่อมสลายแก่สภาพแวดล้อมและคุณภาพของชีวิตและทำให้มนุษย์สูญเสียอิสรภาพ การศึกษาที่เป็นกุศลและมีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขสองส่วนคือ สุขภาพภายนอกและสุขภายใน ส่วน ภายนอกทำให้ทัศนคติในการแสวงหาความสุขส่วนตนลดน้อยลง ความต้องการน้อยลง ด้วยคุณภาพส่วนภายใน จิตใจก็มีทัศนคติในทางที่จะทำให้ผู้อื่นมีความสุข เมื่อการศึกษามีคุณภาพต่อชีวิตประสานกลมกลืนเช่นนี้จากชีวิตที่ มีแต่การช่วงชิงแก่งแย่งก็กลายเป็นชีวิตที่มีความสุขเกื้อกูลเผื่อแผ่

จริยธรรมแบบพอใจกับจริยธรรมแบบจำใจหรือจริยธรรมที่แท้จริงกับจริยธรรมที่ไม่เพียงพอ ในสังคม ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งต่างเกิดจากการแก่งแย่งแข่งขันหาความสุขโดยปราศจากขอบเขต แต่ด้วยการวางบันทึน ฐานกฎเกณฑ์ข้อบังคับจึงทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตในสังคมที่รักษาความสงบไว้ได้ แต่เท่านี้ยังไม่เพียงพอหากจริยธรรม มีพื้นฐานจากความกลัวและการจำใจยอมยอไม่อาจไว้วางใจได้ เพราะไม่มีสันติภาพภายในจิตใจและไม่มีความสุขที่เป็น อิสระ เมื่อเข้ามาในจริยธรรมแบบจำใจยอมไม่เอื้อประสานและความสุขเพราะไม่เอื้อประสานฐานวิธีการคิดจะ กลายเป็นตั้งเป้าหมายที่คิดจะได้จะเอาลุ่มหลงในวัตถุในทรัพย์สินในอำนาจอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ แสวงหาประโยชน์จากเพื่อนมนุษย์ทำลายสันติสุขภายในจิตใจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้ง สะท้อนปัญหาที่เกิดจาก จริยธรรมแบบจำใจไม่เพียงพอที่จะสร้างสรรค์อีกทั้งไม่สร้างเสริมประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์จริยธรรมเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่ ต้องการในสังคมปัจจุบัน เมื่อเข้ามาในจริยธรรมแห่งความไม่เอื้อประสานและความสุขฐานวิธีคิดจะเปลี่ยนไป ดังนี้

1. ไม่มีอิสระภายใน
2. ตั้งจิตคิดจะได้แก่งแย่งแข่งขัน
3. มองคนอื่นเป็นคู่แข่งหรือเป็นเหยื่อ
4. ไม่เห็นความเสมอภาคตามธรรมแบบประสานกลมกลืนซึ่งกันและกัน

ในทางตรงกันข้ามจริยธรรมที่แท้จริงของสังคมปัจจุบัน จะต้องมีความพื้นฐานมาจากความประสานกลมกลืนและความสุข เป็นจริยธรรมที่สร้างเสริมสันติสุขไม่ล่งละเมิดลุ่มหลงแก่งแย่งหาประโยชน์จากเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อม เพราะเกิดจากสันติสุขภายในจิตใจที่เป็นอิสระและเป็นจริยธรรมที่สร้างเสริมสร้างสรรค์เอื้อประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อมอย่างแท้จริง เมื่อเข้ามาในจริยธรรมแห่งความเอื้อประสานและความสุขฐานวิธีคิดจะเปลี่ยนไป ดังนี้

1. มีอิสระภายใน
2. ตั้งจิตคิดจะให้
3. มองคนอื่นด้วยความเข้าใจและเมตตา
5. เห็นความเสมอภาคตามธรรมแบบประสานกลมกลืนซึ่งกันและกัน

การศึกษาพัฒนาตนของมนุษย์ในขั้นนี้จะต้องให้เกิดความสมดุลระหว่างเป้าหมายของความสุขทั้งภายในและภายนอก ระหว่างการการมองหาวัตถุเพื่อบำรุงบำเรอเป็นจุดหมายกับการฝึกพัฒนาตนให้เป็นผู้รู้จักให้ สำหรับการพัฒนาตนให้เป็นผู้รู้จักให้จะก่อให้เกิดความรัก เรียกว่า เมตตาธรรม หมายถึงความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข และเห็นคนอื่นเป็นเพื่อนมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันในโลกใบนี้ หากเข้ามาในจริยธรรมแบบสร้างเสริมเช่นนี้จะก่อให้เกิดความสุขเพราะเกิดจากจริยธรรมแบบพอใจ เนื่องจากพอใจและเต็มใจที่จะให้เพราะต่างคนต่างก็อยากสนองความต้องการของตัวเองที่อยากเห็นคนอื่นมีความสุข ทำให้เกิดความสุขด้วยความสุขที่ประสานกลมกลืนจึงทำให้ความสุขแบบเห็นแก่ตัวของมนุษย์ลดน้อยลง เนื่องการศึกษาพัฒนาตนของมนุษย์ในขั้นนี้จะเริ่มจากสถาบันพื้นฐานก่อนจะก่อให้เกิดจริยธรรมในทางสร้างเสริมและเหมาะสมสำหรับในสังคมปัจจุบัน

การศึกษาคือการพัฒนาตนให้รู้จักสร้างสุขภายใน การสร้างสุขในขั้นนี้จะต้องอาศัยความเพียรพยายามในภายในด้วยการปฏิบัติ เช่น การทำในใจ ใส่ใจ พิจารณา และการทำจิตภาวนา จะทำให้พบความสุขที่ละเอียดและเป็นอิสระ เป็นความสุขภายในที่เกิดจากจิตสงบนิ่งและเกิดจากปัญญาที่รู้ความจริงก็จะเป็นอิสระเพราะเข้าใจและเข้าถึงความสุขภายในอย่างแท้จริงโดยไม่หลงผิดคิดไปว่าความสุขที่แท้เกิดจากการที่ต้องมีวัตถุบำรุงบำเรอหรือต่อเมื่อมีวัตถุเสพ เป็นต้น การพัฒนาตนให้รู้จักสร้างสุขภายในด้วยการใส่ใจพิจารณาและการทำจิตใจให้สงบจนเกิดปัญญาที่รู้ความเป็นจริงก็จะเป็นการสร้างเสริมการกระทำทั้งหลายเพื่อประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์โดยไม่เห็นแก่ตัว

การศึกษาคือการพัฒนาตนให้รู้แจ้งสัจธรรม เรียกว่าเป็นการพัฒนาตนในขั้นสูงสุด การพัฒนาตนในขั้นนี้เป็นการพัฒนาตนไปถึงขั้นการรู้แจ้งถึงสภาวะที่เป็นจริงของสิ่งทั้งหลายเรียกว่า รู้แจ้งสัจธรรม มีความเข้าใจทั่วตลอดถึงความสัมพันธ์อันเกี่ยวเนื่องกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทั้งชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม มีความเห็นสอดคล้องกับสัจธรรมเช่นนี้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เป็นลักษณะสามัญของสรรพสิ่ง เรียกว่าการตระหนักรู้หรือการรู้แจ้งถึงสภาวะธรรมที่เป็นจริงสรรพสิ่ง ย่อมก่อให้เกิดสันติภายในและการประสานประโยชน์ ทั้งบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นระบบนิเวศที่กลมกลืนเกื้อกูลประสานซึ่งกันและกัน

การพัฒนาวิธีคิดแบบกตัญญู สันติสุขเริ่มที่บ้านและโรงเรียน ด้วยความรักเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยการปลูกจิตสำนึกในการให้ ความเอื้ออาทร โอนแถมให้เห็นถึงความสุขแบบประสานที่ทุกคนมีส่วนร่วม

ในสิ่งเหล่านี้แล้วเพื่อแผ่ไปสู่คนรอบข้างและธรรมชาติ ปลุกจิตสำนึกให้เห็นคุณประโยชน์ของธรรมชาติที่ธรรมชาติมอบให้ให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรียกว่ามีวิถีคิดแบบกตัญญูสำนึกถึงคุณ การให้อยู่ไม่ให้เกิดความรักเมตตาและความเอื้ออาทรและความสุขแบบประสานก็จะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นทั้งในจิตใจของบุคคลและสังคม ความเอื้ออาทรและความสุขที่ประสานสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจที่หยั่งซึ่งลงไปถึงความเป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์กันของสรรพสัตว์ต่อหน้ากฎธรรมชาติก็จะบรรลุสันติภาพด้วยปัญญาที่ประกอบด้วยกรุณา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมแห่งความรักและไมตรีในข้อขัดแย้งมนุษย์สามารถประนีประนอมและสามารถก้าวพ้นการประนีประนอมไปสู่การประสานกลมกลืนกันแต่สำหรับสังคมนั้นไม่สามารถมนุษย์จะสัมพันธ์กับความจริงหรือสังคมนั้นได้ด้วยความรู้และปัญญาเท่านั้น มนุษย์จึงควรส่งเสริมการสนทนาและเสรีภาพในทางคิดด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมแห่งความรักและไมตรีและการร่วมมือกันเป็นมาตรฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พร้อมให้เสรีภาพทางความคิดและการแสวงหาความรู้โดยไม่ต้องประนีประนอมกันเป็นมาตรฐานสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยวิทยาศาสตร์ ด้วยการมองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติเป็นปฏิปักษ์ต่อธรรมชาติ โดยวิทยาศาสตร์มีวัตถุประสงค์คือการที่จะพิชิตและครอบครองธรรมชาติแล้วนำเอาธรรมชาติมาจัดสรรสนองความต้องการในการหาผลประโยชน์ของมนุษย์ มีปฏิบัติการในการหาผลประโยชน์ในลักษณะเห็นแก่ตัวด้วยการอาศัยเทคโนโลยีก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมอย่างร้ายแรงอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน ถึงเวลาที่วิทยาศาสตร์จะต้องปรับเปลี่ยนท่าทีและนำอารยธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางใหม่ คือมนุษย์จะต้องแสวงหาความรู้ด้วยปัญญาที่ทำให้เห็นวิธีที่จะได้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่ต้องทำลายธรรมชาติ กำหนดบทบาทของเทคโนโลยีให้ชัดเจนโดยมุ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์สังคมและสิ่งแวดล้อมดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างประสานกลมกลืนและยั่งยืน

การพัฒนาตนเริ่มที่ใจและสำเร็จที่ใจ หากต้องการความสงบในโลกนี้จำการเปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้เกิดความสงบและมีอิสรภาพและความสุขภายในต้องเริ่มที่จิตใจโดยหมั่นฝึกฝนพัฒนาตนเองจนสามารถประสบกับสันติสุขภายในและความสุขที่เป็นอิสระหลุดพ้นจากความเห็นที่ก่อให้เกิดความต้องการวัตถุเสพบำเรอสุข การแก่งแย่งการแสวงหาอำนาจ และการแบ่งแยกทั้งหลาย เหล่านี้สำเร็จได้ด้วยภารกิจของการศึกษาพัฒนาตนและพัฒนาบุคคล

รางวัลสันติภาพที่ยูเนสโกมอบให้จะเป็นรางวัลที่กระตุ้นเตือนใจและส่งเสริมให้มนุษย์หันมาเพียรพยายามร่วมกันในการสร้างสรรค์สันติภาพที่แท้จริงให้สำเร็จ เพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลที่แท้จริงคือโลกใบนี้มีสันติภาพอย่างแท้จริง

บทวิจารณ์

1) **สาระเนื้อหาของหนังสือ** หนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยการอธิบายถึงความสำคัญของความสุขในชีวิตมนุษย์และการที่สังคมพยายามหาวิธีการจัดการความขัดแย้งเพื่อไม่ให้เป็นบานปลายกลายเป็นความรุนแรงหรือสงคราม พระพรหมคุณาภรณ์เน้นว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นจากใจของมนุษย์เอง ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้จึงต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง พระพรหมคุณาภรณ์เสนอว่าการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกของมนุษย์ การปลุกฝังจิตสำนึกในการให้และความเมตตากรุณาจะช่วยให้สังคมเกิดความสุขและสันติภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเน้นถึงการฝึกฝนทางจิตใจ การทำสมาธิ และการพิจารณาธรรมะ เพื่อให้เกิดอิสรภาพภายในและความสุขที่แท้จริงอย่างยั่งยืน

หนังสือ เรื่อง “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” เขียนโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาตามลำดับแห่งกระบวนการ มีการลำดับในการนำเสนอเนื้อหาเป็นขั้นตอนได้ชัดเจนเมื่ออ่านแล้วทำให้ทราบปัญหา สาเหตุ แนวทาง และวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ใจเช่นเดียวกับอิสระและความสุข สันติภาพเกิดขึ้นจากภายในจิตใจนี้เองแต่การที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้งภายในจิตใจได้นั้นต้องรู้จักควบคุมจิตใจไม่ให้เกิดกิเลสความอยากได้ โดยเฉพาะความขัดแย้งผลประโยชน์ในทางวัตถุ พัฒนาวิถีชีวิตแบบมีดุลภาพทั้งความสุขภายนอกและความสุขภายในไม่สุดโต่งในเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง หากมองว่าเป้าหมายของความสุขที่แท้เกิดจากการได้เสรีบริโภคก็จะมีแบบแผนในการพัฒนาชีวิตแบบวัตถุนิยมแบบสุดโต่ง มีแต่การแก่งแย่งแข่งขันแย่งชิงเพื่อให้ได้มาจึงทำให้เกิดปัญหาภายในคือไม่มีสันติภาพภายในและปัญหาภายนอกเกิดปัญหากับสภาพแวดล้อมเพราะภายในขาดสันติภาพและความมั่นคงภายในจิตใจมนุษย์เป็นธรรมชาติส่วนพิเศษที่สามารถจัดสรรความเป็นไปต่างๆ ให้เป็นไปตามเจตนาของตนเองได้ มนุษย์จึงเอาประโยชน์จากความขัดแย้งก็ได้ ปรับเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นความประสานเสริมกันก็ได้ แม้แต่ความแตกต่างแทนที่จะให้เป็นความขัดแย้ง มนุษย์ที่ฉลาดก็อาจทำให้กลายเป็นส่วนเติมเต็มของกันและกัน (กิตติพัทธ์ เทศกำจร, 2561) การพัฒนานิถีชีวิตแบบมีดุลภาพเริ่มจากภายในคือจิตใจ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนเองเรียกว่าการศึกษาที่จะสร้างดุลภาพให้เกิดขึ้น การศึกษาจะฝึกฝนมนุษย์ให้พัฒนาความสามารถลดความต้องการทางด้านวัตถุและพัฒนาความสามารถในการสร้างสุขภายในใจให้เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุภายนอก ความพุ่มเพื่อยเกินความจำเป็น หากมนุษย์ได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนมีการใส่ใจพิจารณาและทำจิตภาวนาก็จะก่อให้เกิดความสุขและมีอิสระมากขึ้น ความสุขเกิดขึ้นจากจิตใจที่สงบนิ่งปราศจากความขัดแย้งเพราะปัญญาที่รู้ความเป็นจริงแล้ว สันติภาพที่แท้เกิดจากอิสรภาพและความสุขในจิตใจที่ปราศจากความขัดแย้งหลุดพ้นจากการกระทำที่เป็นอกุศลจึงไม่มีการเบียดเบียนกัน ยิ่งกว่านั้น มนุษย์สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรมและรู้ทั่วตลอดถึงความสัมพันธ์อิงอาศัยกันและกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ความหลุดพ้นและเป็นอิสระเกิดขึ้นเมื่อปัญญาที่รู้แจ้งสอดคล้องกับสัจธรรม

ความสำคัญต่อองค์ความรู้หนังสือเล่มนี้ ประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของหนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” คืองานเขียนที่นำมาถ่ายทอดแนวคิดที่นำมาอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการศึกษาคือการพัฒนาตน การพัฒนาตนให้รู้จักสร้างสุขภายใน การพัฒนาตนให้รู้แจ้งสัจธรรม การพัฒนานิถีชีวิตแบบกตัญญู ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมแห่งความรักและไม่ตรี ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติด้วยการปรับเปลี่ยนท่าทีและนำอารยธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางใหม่แสวงหาความรู้ด้วยปัญญาที่ทำให้เห็นวิธีที่จะได้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่ต้องทำลายธรรมชาติ ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์สังคมและสิ่งแวดล้อมดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างประสานกลมกลืนและยั่งยืน การศึกษาที่เป็นกุศลและมีดุลภาพจะช่วยส่งเสริมพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขสองส่วนคือ สุขภายนอกและสุขภายใน ส่วนภายนอกทำให้ทัศนคติในการแสวงหาความสุขส่วนตนลดน้อยลง ความต้องการน้อยลง ด้วยดุลยภาพส่วนภายในจิตใจก็มีทัศนคติในทางที่จะทำให้ผู้อื่นมีความสุขซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายเรียบเรียงเนื้อหา ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและอธิบายแนวทางกระบวนการสร้างสันติสุขอย่างแท้จริงให้ผู้อ่านได้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญที่พบได้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้ศัพท์ สำนวน รูปประโยคและการเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นไม่ใช้คำที่เข้าใจยาก สำนวนเข้าใจง่าย การบรรยายที่นำใจความสำคัญมาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และชี้ประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้นให้เด่นชัดแล้วอธิบายให้เห็นถึงปัญหา บ่อเกิด เป้าหมายและแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องเดียวกัน เช่น “ความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ใจและที่ใจนั้นแหละเราจะแก้ไขความขัดแย้งได้”

ประเด็นที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ได้แก่การนำหลักการศึกษาที่เป็นกุศลและมีคุณภาพทำให้เกิดการส่งเสริมความสามารถในการสร้างเสริมการปลูกจิตสำนึกในการให้ด้วยความรักเมตตาธรรมพร้อมกับการพัฒนาธรรมแห่งความรักไมตรีต่อกันและร่วมมือกันซึ่งกระบวนการฝึกฝนพัฒนาเริ่มจากจิตใจของบุคคลจนนำไปสู่ความสงบ อิสรภาพและความสุขจากภายในอย่างแท้จริงแล้วขยายไปสู่สังคม สันติสุขอย่างแท้จริงจะเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกันอย่างประสานกลมกลืนและอย่างยั่งยืนตลอดไป ดังนั้น การสร้างสันติภาพภายในตามหลักพระพุทธศาสนา 6 ประการ ได้แก่ 1) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่กำหนดตนหา มานะ ทิฎฐิ ส่งผลให้เกิดการสร้างสันติภาพภายในปัจเจกบุคคล 2) เมตตา การสร้างความรักที่สมดุล ทำให้เกิดไมตรีมีมิตรภาพและสันติภาพอย่างยั่งยืน 3) เจริญสติ ควรฝึกเจริญสติ ฝึกจิตใจในการควบคุมความต้องการ 4) การสร้างสันติในจิตใจ การสร้างสันติภาพต้องเริ่มจากจิตใจของปัจเจกบุคคลก่อน 5) การเมตตาธรรม ทางกาย ทางวา และทางใจ ต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อขจัดความขัดแย้ง 6) ความเชื่อเรื่องของการกระทำและผลของการกระทำ (ลลิตภัทร เจนจบ, 2565) การสร้างสันติสุขภายในจิตใจก่อให้เกิดผลของการปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ทำให้เกิดจริยธรรมแบบพอใจด้วยการเกื้อกูลกันที่ยั่งยืน
- 2) มองเห็นเพื่อนมนุษย์ในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยความรักเมตตาธรรม
- 3) มองเห็นความเสมอภาคตามธรรมแบบประสานกลมกลืนซึ่งกันจึงไม่เกิดความขัดแย้ง
- 4) ทำให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความรักไมตรีต่อกันและเกิดการปรับเปลี่ยนท่าทีระหว่างความสัมพันธ์มนุษย์กับมนุษย์

- 5) ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
- 6) ทำให้เกิดความสัมพันธ์มนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเกื้อกูลกันทั้งมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม
- 7) ทำให้เกิดสันติสุขร่วมกันทั้งบุคคล สังคม และโลก

ดังนั้น ปัญหาความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันเนื่องจากไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอิสรภาพและความสุขภายในจิตใจ การศึกษาช่วยให้เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง การรู้สาเหตุของปัญหาอย่างแท้จริงทำให้เกิดการควบคุมและตัดปัญหาทิ้ง เพราะกำหนดรู้เป้าหมายอย่างแน่นอนว่าสันติภาพเกิดขึ้นที่จิตใจ แล้วมีวิธีการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยการพัฒนาตนให้เกิดดุลภาพด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนของบุคคลย่อมก่อให้เกิดความเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและประสานกลมกลืนอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป หนังสือ “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” เป็นหนังสือที่ควรค่าแก่การอ่านและพิจารณา ไม่เพียงแต่ให้ความรู้และแนวคิดในการพัฒนาตนเอง แต่ยังเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพและความสุขในสังคมอย่างยั่งยืน

2) จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีข้อดีหลายประการที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาในหนังสือเขียนอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านทุกระดับความรู้สามารถเข้าถึงได้ นอกจากนี้ หนังสือยังมีการยกตัวอย่างและกรณีศึกษาจากชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจวิธีการปฏิบัติธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น อีกทั้งหนังสือยังมุ่งเน้นการสร้าง ความสงบและความสุขในใจ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในยุคที่เต็มไปด้วยความเครียดและปัญหาต่าง ๆ

หนังสือเล่มนี้เป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้อ่านในการพัฒนาตนเองและสังคมให้เกิดความสุขและสันติภาพ พระพรหมคุณาภรณ์ได้นำเสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การฝึกฝนจิตใจตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจะนำไปสู่การมีชีวิตที่สมดุลและมีอิสรภาพอย่างแท้จริง

หนึ่งในจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือการเสนอแนวทางการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนผ่านการมีอิสรภาพทางใจและความสุขที่แท้จริง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นำเสนอหลักธรรมในรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้อ่านสามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที นอกจากนี้ การเขียนที่เป็นระบบและการอธิบายที่มีเหตุผลทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือที่มีคุณค่าสำหรับผู้ที่ต้องการสร้างสันติภาพในชีวิตส่วนตัวและในสังคม หนังสือยังได้รับการยกย่องในวงการศาสนาและการศึกษา ทำให้เป็นหนังสือที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

3) จุดด้อยของหนังสือ

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีข้อดีมากมาย แต่ก็ยังมีบางข้อที่ควรพิจารณา หนังสือเล่มนี้เน้นการใช้หลักธรรมเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่เหมาะสำหรับผู้ที่ไม่มีพื้นฐานหรือความเข้าใจในพระพุทธศาสนา บางคนอาจรู้สึกว่ายากต่อการเข้าใจหรือนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ เนื้อหาบางส่วนอาจลึกซึ้งหรืออธิบายยาวเกินไป ทำให้ผู้อ่านที่มีเวลาและความอดทนน้อยอาจรู้สึกเบื่อหน่ายหรือไม่สามารถจดจำได้ อีกประการหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ซึ่งอาจจะเป็นจุดด้อยอีกประการหนึ่งของหนังสือคือการที่เนื้อหาส่วนใหญ่มีความลึกซึ้งและเน้นไปที่การปฏิบัติธรรม ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านที่ไม่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมรู้สึกว่ายากที่จะเข้าใจและไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันที นอกจากนี้ การที่หนังสือเน้นการสร้างสันติภาพและความสุขจากภายใน อาจทำให้บางคนรู้สึกว่าขาดการเชื่อมโยงกับปัญหาและสถานการณ์ในโลกภายนอกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุป

หนังสือ "สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข" ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นผลงานที่มีความสำคัญและมีคุณค่าสูงในการชี้แนะแนวทางการสร้างสันติภาพผ่านการพัฒนาจิตใจและการศึกษา หลักการที่เสนอในหนังสือเล่มนี้เน้นการแสวงหาความสุขจากภายใน การศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเอง และการให้ความรักและความเมตตาในมนุษย์

หลักการสำคัญในหนังสือเล่มนี้คือการแสวงหาความสุขจากภายในซึ่งการพัฒนาจิตใจให้มีความสงบและปัญญาเป็นแนวทางที่สามารถสร้างความสุขที่แท้จริงได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุภายนอก ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและการทำลายสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้การศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเอง การศึกษาควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการสร้างความสุขจากภายใน ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองและสร้างสันติภาพในสังคมได้

ตลอดทั้งการให้ความเมตตา ความรักเป็นการให้การมีความรักในมนุษย์ที่จะสร้างความสุขที่แท้จริงและลดความขัดแย้งในสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งและการแสวงหาความสุขจากวัตถุภายนอกอย่างลึกซึ้ง และเสนอแนวทางการพัฒนาจิตใจและการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ แม้ว่าเนื้อหาบางส่วนอาจจะดูซับซ้อน แต่แนวคิดและหลักการที่เสนอในหนังสือมีเหตุผลและสอดคล้องกับหลักธรรมและทฤษฎีเชิงวิชาการ

ผลกระทบและการพัฒนาในหนังสือเล่มนี้ การนำแนวคิดและหลักการในหนังสือเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้จะสามารถสร้างสันติภาพและความสุขในระดับบุคคลและสังคมได้อย่างยั่งยืน การศึกษาและการพัฒนาจิตใจเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสุขและสงบสุข

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือการนำเสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งและมีพื้นฐานจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง คุณค่าของหนังสืออยู่ที่การชี้แนะแนวทางการพัฒนาจิตใจและการสร้างความสุขที่แท้จริง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสันติภาพในระดับบุคคลและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัทธ์ เทศกำจร. (2561). เอกสารประกอบการสอน 101429 พระพุทธศาสนากับสันติภาพ. วิทยาลัยสงฆ์ ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จุฬาวินยานุกรม. (ม.ป.ป.). พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). เรียกใช้เมื่อ 31กรกฎาคม 2565 จาก [http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=พระพรหมคุณาภรณ์_\(ป._อ._ปยุตฺโต\)](http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=พระพรหมคุณาภรณ์_(ป._อ._ปยุตฺโต))
- คอลัมน์ มงคลข่าวสด. (2558). พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแห่งยุคปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 31กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14251>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.
- ลลิตภัทร เจนจบ. (2565). การสร้างสันติภาพภายในตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.